

Toimittajalta

Kuluvana vuonna Suomen ortodoksinen kirkko on viettänyt kirkollisen autonomiansa juhluvuotta. Konstantinopolin ekumeeninen patriarkaatti otti Suomen ortodoksit kaitsentaansa 6. heinäkuuta 1923 myöntämällään tomos-asiakirjalla. Sosialistista vallankumousta ja Suomen valtion itsenäistymistä seurannut ortodoksien kirkollisten olojen uudelleen järjestäminen loi kontekstin päätökselle, johon päättyi myös Suomen alueen ortodoksien vuosisatainen kanoninen yhteys Venäjän ortodoksiseen kirkkoon.

Juhlavuoden kunniaksi *Ortodoksia* kutsui 63. vuosikirjaansa tomosen historiallisia syntyvaiheita ja merkitystä avaavia kirjoituksia. Tämän rinnalla käsitellään kirkollisten rakenteiden murroksia sekä kirkkojen välisiä suhteita sekä sodan ja rauhan kysymyksiä. Aiheet ovat ajankohtaisia paitsi juhlavuoden, myös helmikuusta 2022 asti jatkuneen Ukrainan sodan takia, joka on vahvasti kirkkopoliittisten vaikuttimien leimaama.

Vertaisarvioitujen tutkimusartikkeleiden osuuden vuosikirjassa avaa Serafim Seppälä tarkastellen varhaiskirkon eettistä opetusta vastarintaan, tappamiseen, armeijaan ja sotiin liittyvissä kysymyksissä. Hän toteaa, että 300-luvun alkupuolelle saakka kirkon opetus oli yhtenäinen siinä, ettei vastarintaan tai tappamiseen nähty oikeutusta edes armeijassa. Seppälän viesti 2000-luvun ortodoksiselle kirkolle on selkeä: vaikka täydellinen ”miekkojen takominen auroiksi” voikin tämän maailman realiteeteissa osoittautua mahdottomaksi, sodan ja aseiden siunaaminen, esimerkiksi Venäjän hyökkäyssodan yhteydessä, kertoo varhaiskirkon kristillisyyden ihanteista luopumisesta.

Ukraina-aiheisista artikkeleista ensimmäisessä Heta Hurskainen käsittelee Suomen luterilaisen kirkon oppineuvotteluja Venäjän ortodoksisen kirkon kanssa ja Ukrainan merkitystä niissä. Hän tuo esiin kipupisteitä kirkkojen näkemyksissä erilaisista ”perinteisiin arvoihin” liittyvistä sosiaalieettisistä kysymyksistä, joilla Venäjä on sittemmin perustellut asettumistaan liberaalia kansalaisyhteiskuntaa vastaan. Hän osoittaa, miten Moskovon patriarkaatin näkemys

hengellisestä auktoriteetistaan koko muinaisen Rusin – Venäjän, Valko-Venäjän, Ukrainan ja Moldovan – alueella loi keskusteluille kirkkopoliittisen kontekstin, jota Suomen luterilainen kirkko ei ottanut vakavasti ennen Venäjän hyökkäystä, joka katkaisi vuodesta 1970 saakka käydyt oppineuvottelut.

Nico Lamminparras syventyy artikkelissaan diskurssianalyysin keinoin Ukrainan silloisen presidentti Petro Porošenkon kirkollisiin julkituloihin vuonna 2018. Hän piirtää esiin Ukrainan sisäisissä kirkollisissa voimasuhteissa tapahtuneen muutoksen Krimin anneksoinnin 2014 jälkeen sekä ulkopoliittiset jännitteet kontekstina aloitteille, joita Porošenko teki Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin suuntaan. Porošenko nosti hänen mukaansa kirkollisen autokefalian Ukrainan kohtalonkysymykseksi keväällä 2018. Ekumeeninen patriarkaatti myönsi Ortodoksiselle kirkolle Ukrainassa autokefalian tammikuussa 2019.

Kaksi jälkimmäistä tutkimusartikkelia keskittyy vuoden 1923 tomoksen vaikutuksiin Suomen ortodoksisessa kirkossa. Näistä ensimmäisessä Johan Bastubacka tarkastelee tomoksen ja vuoden 1925 hallituksen asetuksen keskinäistä suhdetta sekä niiden synnyttämää oikeudellista käsitystä suomalaisesta ortodoksisuudesta. Hän kuvaa kiinnostavalla tavalla 1920-luvun prosesseja, joilla ortodoksinen arkkihiippakunta mukautettiin kansallisen lainsäädännön raameihin, samalla kun valtiovalta piti huolta ortodoksisen erityispiirteiden säilyttämisestä, jopa suojelusta, kirkon oloja järjestettäessä.

Kanonien ja maallisen lainsäädännön suhdetta puivataan Sami Fyrqvist ja Pekka Metso, jotka keskittyvät vertailemaan näitä ortodoksisen papiston aseman ja hallinnollisten tehtävien näkökulmasta. He toteavat kanonien ja kirkkolain edustavan monin tavoin erilaisia näkemyksiä, mikä on ajoittain synnyttänyt jännitteitä kirkollisessa käytännössä. He pohtivat, tulisiko kirkon pyrkiä vahvempaan kuuliaisuuteen kanonista perinnettä kohtaan vaiko pyrkiä sovittamaan kanoninen perinne paremmin maallisen lainsäädännön kanssa esimerkiksi käynnissä olevan hallinnonuudistuksen myötä.

Puheenvuorojen ja katsausten osiossa julkaistaan Serafim Seppälän raportti kansainvälisen ortodoksisen teologisen yhdis-

tyksen (IOTA) toisesta konferenssista Voloksella tammikuussa 2023 sekä Katariina Husson pitämä juhlapuhe Lintulan luostarin kirkon 50-vuotisjuhlassa toukokuussa 2023, jossa hän tarkastelee Lintulan kirkkoa aineellisen ja aineettoman ortodoksisen kulttuuriperinnön elementtejä yhteen punovana tilana. Uutta tutkimusta puolestaan esittelevät Itä-Suomen yliopiston teologian osastolla 2022–2023 väitelleet Harri Huovinen, Elsi Takala ja Marita Tuomi. Tuore tutkimus tarjoaa kiinnostavia näkökulmia kirkon jäsenyyteen 300-luvun patrististen lähteiden valossa, naisten ja lasten ihmisoikeuksiin kirkon kanonisen perinteen kontekstissa, sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksisen kirkon oppineuvotteluissaan esittämiin käsityksiin rauhasta. Vuosikirjan täydentävät arviot piispa Palladioksen matkakertomuksen suomennoksesta, nunna Kristodulin päiväkirjoista, Cyril Hovorunin poliittisen teologian analyysistä sekä ruotsalaista yhteiskuntaa ja sen uskonnollisia yhteisöjä luotaavista teoksista. Päätteeksi julkaistaan muistokirjoitukset kolmesta suomalaista ortodoksisuutta omalla elämäntyöllään muovanneesta henkilöstä, rovasti Timo Lehmuskoskesta, pastori Simo Haavistosta ja tutkija Jopi Harrista.

Suomen ortodoksisen kirkon autonomian juhlavuosi huipentui 8.–12. syyskuuta 2023 Konstantinopolin ekumeenisen patriarkka Bartolomeoksen vierailuun Suomessa. Vierailunsa yhteydessä patriarkka antoi tunnustusta kirkon kyvyille toimia osana suomalaista yhteiskuntaa, erityisesti suhteessaan valtiovaltaan, sekä kirkon toiminnan lävistävälle koulutusmyönteisyydelle. Tänä vuonna 90-vuotisjuhlaansa viettävä *Ortodoksia* pyrkii omalta osaltaan vahvistamaan patriarkan tunnistamia vahvuuksia toimimalla edelleen akateemisen ortodoksisen teologisen tutkimuksen avoimesti saavutettavana julkaisukanavana, joka tarjoaa tieteellisesti punnituttuja näkökulmia kirkon ja yhteiskunnan ajankohtaisiin kysymyksiin.

Patriarkka Bartolomeos toivoi vierailullaan Suomen ortodoksisen kirkon pyrkivän autonomiansa toisella satavuotiskaudella vahvistamaan avoimuuden, inklusiivisuuden ja nuoruuden henkeä kaikessa toiminnassaan. *Ortodoksia* vastaa haasteeseen kutsuamalla 64. vuosikirjaansa artikkeleita, puheenvuoroja, katsauksia ja kirja-arvioita, jotka kohdistuvat tällä kertaa ortodoksisuuden ja su-

kupuolisuuden teemoihin. Toivotamme tervetulleiksi kirjoitukset, joissa tarkastellaan raikkaasti ja rakentavasti ortodoksisen teologian ja perinteen näkökulmia sukupuolisuuteen, kuten esimerkiksi seksuaalisuuteen, kirkollisen tradition nais- tai mieskuviin, kirkon, perheen ja uskonnollisen kasvatuksen alueilla esiintyviin sukupuolirooleihin, tai naisten diakonaattiin. Aika on kypsä keskustelulle, jota tieteellinen tutkimus voi perustella, avartaa ja rikastuttaa.

Toimituskunnan puolesta
Maria Takala-Roszczenko